CZU: 343.255:343.82:342.721 **https://doi.org/10.59295/sum8(188)2025_07**

ROLUL PREVENȚIEI TORTURII CA MECANISM DE PROTECȚIE A DREPTULUI LA LIBERTATE ȘI SIGURANȚĂ ÎN DETENȚIE: DIMENSIUNI CONCEPTUALE, INSTITUȚIONALE ȘI APLICATIVE

Veronica CHEPTENE,
Universitatea de Stat din Moldova

În cercetarea respectivă este examinat rolul prevenției torturii ca mecanism esențial de protecție a persoanelor private de libertate, cu accent pe dreptul la libertate și siguranță al persoanelor în custodia statului. Scopul studiului este de a evidenția dimensiunile conceptuale, instituționale și practice ale prevenirii torturii. Obiectivele lucrării vizează: (1) clarificarea noțiunii de prevenire a torturii și formele sale (directă și indirectă); (2) analiza garanțiilor procesuale și instituționale relevante; (3) evidențierea importanței tragerii la răspundere a făptuitorilor; (4) evaluarea funcționării mecanismelor de monitorizare și de examinare a plângerilor. Studiul concluzionează că prevenirea torturii reprezintă o obligație pozitivă a statului, care contribuie la realizarea eficientă a dreptului la libertate și siguranță a persoanelor private de libertate.

Cuvintele-cheie: *tortura, abuz, prevenire, libertate, drepturile omului, instituție, mecanism.*

THE ROLE OF THE PREVENTION TORTURE AS A MECHANISM FOR PROTECTING THE RIGHT TO LIBERTY AND SECURITY IN DETENTION: CONCEPTUAL, INSTITUTIONAL, AND PRACTICAL DIMENSIONS

In this research is presented the role of torture prevention activity as a comprehensive mechanism for protecting individuals deprived of liberty, with a particular focus on the right to liberty and security. The aim of this study is to analyze the conceptual, institutional, and practical dimensions of prevention of torture. The main objectives include: (1) defining the notion of prevention of torture (both direct and indirect); (2) examining relevant procedural and institutional safeguards; (3) highlighting the need for accountability and combating impunity; and (4) assessing the effectiveness of monitoring and complaints mechanisms. The paper argues that torture prevention must be seen as a positive obligation of the state, which contributes to the effective realization of the right to liberty and security of the persons deprived of liberty.

Keyword: *torture, abuse, prevention, liberty, human rights, institution, mechanism.*

Introducere

Interzicerea torturii reprezintă unul dintre principiile fundamentale ale dreptului internațional al drepturilor omului, fiind bazat pe dreptul tratatelor internaționale, susținut și dezvoltat de către practica instanțelor internaționale și regionale, cât și a organelor convenționale. În cazul în care statul susține lupta cu tortura și eradicarea acestui fenomen, atunci prevederile care se regăsesc în cadrul dreptului internațional nu lasă loc pentru interpretări, fiind clar determinate obligații pozitive și negative ale autorităților. Cu toate acestea, problema principală constă în funcționarea *de facto* a acestor prevederi. Standardele dreptului internațional al drepturilor omului, de regulă, reprezintă o combinație de principii largi și a practicilor raționale [1], realizarea practică a cărora determină necesitatea respectării obligațiilor pozitive și negative de către autoritățile statului, axate pe două direcții majore, și anume prevenirea și combaterea torturii.

Activitatea de prevenire a torturii are un rol esențial în consolidarea garanțiilor fundamentale ale persoanelor aflate în custodia statului, în special în ceea ce privește dreptul la libertate și siguranță. Privarea de libertate plasează persoana într-o relație de dependență directă fața de autorități, ceea ce crește riscul prezenței unor abuzuri. În acest context, prevenirea torturii nu se limitează la interzicerea formală a relelor tratamente, ci presupune un set complex de măsuri legislative, instituționale și operaționale orientate spre monitorizare, transparență, instruirea personalului, asigurarea accesului la mecanismul de plângeri și investigare eficientă a abuzurilor.

Prevenția are o funcție proactivă: contribuie la crearea unui mediu sigur în sistem penitenciar, în care se respectă demnitatea umană, fiind diminuat riscul prezenței unor practici, care pot genera încălcări sistemice ale drepturilor omului. Prin urmare, activitatea generală de prevenire a torturii devine un instrument indispensabil pentru protejarea dreptului la libertate și siguranță – nu doar în sensul prevenirii torturii propriu-zise, ci și ca parte integrantă a unui sistem democratic crucial pentru existența statului de drept și respectarea drepturilor fundamentale ale omului.

Rezultate și discuții

Pentru a analiza dimensiunile și nivelele de prevenire a torturii este necesară definirea conceptul prevenției activității infracționale, care a fost laconic explicat de către Cezare Becaria, care, în lucrarea sa „*Despre crime și pedepse*", menționa: „este mai ușor a preîntâmpina infracțiunile, decât a-i pedepsi pe infractori" [2, p. 393]. Acest concept stă la baza activității de prevenire a torturii, axat pe identificarea riscurilor aplicării relelor tratamente, a grupurilor vulnerabile, încălcărilor sistemice a drepturilor omului în locurile de detenție pentru a preveni aplicarea torturii, tratamentului inuman și degradant.

Considerăm oportun să definim conceptul „prevenției", „prevenirii torturii" și specificul abordării bazate pe prevenirea relelor tratamente. Potrivit dicționarului Chambers, „a preveni" semnifică „a opri (pe cineva de a face ceva, pentru că ceva să nu se întâmple), a stopa, a opri apariția, a face imposibil, a preveni". În domeniul sănătății publice, prevenirea reprezintă o strategie generală în lupta împotriva bolilor, care vizează prevenirea apariției, dezvoltării și răspândirii epidemiilor. Prevenirea criminalității include „strategii și măsuri menite să reducă riscul comiterii infracțiunilor și potențialele consecințe dăunătoare ale acestora pentru indivizi și societate, intervenind pentru a aborda multiple cauze ale comiterii acestora" [3].

Aceste definiții, deși instructive, sunt insuficiente pentru a defini în mod corespunzător conceptul de prevenire a torturii și a altor forme de maltratare. În prezent, mai multe activități anti-tortură sunt descrise ca „prevenire", ceea ce determină necesitatea definirii formelor de prevenire a torturii, bazate pe etapă, în care are loc intervenția și diferența abordărilor utilizate [3].

În prezent, în literatura de specialitate nu există o viziune unanim recunoscută referitor la definirea noțiunii de prevenire a torturii, activităților, care pot fi poziționate ca cele îndreptate spre prevenirea relelor tratamente și nici analiza eficienței practice a acestora în garantarea drepturilor persoanelor deținute. Considerăm oportun să analizăm măsurile definite de către cercetători ca cele, care fac parte din domeniul respectiv, să stabilim specificul fiecărei dintre aceste măsuri și diferențele evidențiate de către doctrinari.

În conformitate cu Ghidul operațional pentru Instituțiile Naționale Pentru Drepturile Omului elaborat de către APT, activitatea generală de prevenire a torturii poate fi clasificată în prevenție directă și cea indirectă.

1) Prevenție directă (atenuarea consecințelor) vizează **prevenirea aplicării torturii** prin reducerea factorilor de risc și eliminarea cauzelor posibile. Această intervenție se desfășoară înainte de aplicarea propriu zisă a torturii și are ca scop abordarea cauzelor profunde, care pot duce la tortură și rele tratamente, prin **instruire, informare și monitorizarea regulată a locurilor de detenție**. Prevenirea directă vizează modificări sistemice pe viitor pe termen lung și crearea condițiilor în care este puțin probabil ca rele tratamente să fie comise.

2) Prevenție indirectă (descurajarea) are loc după ce aplicarea torturii, a relelor tratamente și a maltratărilor a avut loc și are ca scop **prevenirea repetării unor astfel de acte**. Prin investigarea și documentarea cazurilor anterioare, denunțuri, procese, urmărirea penală și pedepsirea făptuitorilor, precum și despăgubirea victimelor, prevenție indirectă își propune să convingă potențialii torționari că „costurile" torturii depășesc orice „beneficii" posibile.

Importanța stabilirii distincției clare între prevenție directă și cea indirectă se rezumă la folosirea strategiilor și metodologiilor diferite în cadrul acestor abordări. Cu toate acestea, ele se completează reciproc și trebuie să facă parte dintr-un program cuprinzător de prevenire a torturii[3]. Distincția principală între prevenția directă și cea indirectă constă în faptul că prevenție indirectă se manifestă prin acțiunile autorităților după ce relele tratamente au fost aplicate fața de victima și se bazează pe investigarea infracțiunii, tragerea făptuitorului la răspundere penală, aplicarea pedepsei prevăzute de legislația în vigoare, respectarea drepturilor procesuale și acordarea despăgubirilor victimei. Prevenție directă, la rândul său, se manifestă

prin identificarea riscurilor sistemice, monitorizarea locurilor de detenție, instruirea colaboratorilor axată pe micșorarea riscului aplicării relelor tratate și a încălcării drepturilor omului. În accesași ordine de idei, menționăm că diferite tipuri de prevenție sunt puse în sarcina diferitor actori implicați. În special, prevenție directă este realizată de către ONG-urile, instituții naționale de protecție a drepturilor omului, Mecanismul Național de Prevenire a Torturii (în continuare, MNPT), organizații internaționale și regionale specializate în domeniu, în tip ce prevenție indirectă este realizată de către organele procuraturii și sistemul judecătoresc, de la eficiența căruia depinde realizarea actului justiției și tragerea la răspunderea penală a celor, care comit acte de tortură. În pofida diferenței substanțiale între aceste tipuri de prevenție, sistemele respective se află într-o strânsă legătură. Ineficiența sistemului de justiție determină formarea fenomenului impunității colaboratorilor organelor de drept, care se manifestă inclusiv prin ratele joase a condamnărilor la pedeapsa privativă de libertate reală a colaboratorilor vinovați în comiterea relelor tratamente. Impunitatea colaboratorilor reprezintă una din cauzele ineficienței prevenției directe, care, îmbinată cu neexecutarea recomandărilor de către autorități și prezența atitudinii discriminatorii fața de deținuți în societate, nu duce la rezultate preconizate.

Tabel. Tipurile prevenției

Tipul prevenției	Prevenție directă	Prevenție indirectă
Momentul, în care operează prevenție	Încălcarea standardelor nu a avut loc.	Încălcarea standardelor a avut loc.
Scopul	Identificarea riscurilor potențiale, prevenirea situațiilor, în care riscul aplicării relelor tratamente este unul ridicat.	Prevenirea pe viitor a comiterii încălcărilor, care au avut loc în special prin investigarea imparțială și obiectivă a acestora și tragerea la răspunderea penală a făptuitorilor.
Măsuri	Instruirea colaboratorilor, informarea cercurilor largi ale populației despre încălcările sistemice a drepturilor omului în detenție, organizarea companiilor de sensibilizare a populației și monitorizarea locurilor de detenție.	Investigarea plângerilor privind aplicarea relelor tratamente, tragerea la răspunderea penală a făptuitorilor, garantarea executării reale a pedepsei aplicate, asigurarea accesului victimelor la despăgubiri.
Organe responsabile	Sistemul de protecție a drepturilor omului, în special ONG-urile, MNP, CPT, instituții naționale de protecție a drepturilor omului.	Justiție penală, în special procurori, judecători, judecători de instrucție, avocați.
Cauzele ineficienței	Neexecutarea recomandărilor de către autorități, prezența atitudinii discriminatorii fața de deținuți, nerespectarea de către colaboratori ai standardelor în domeniul drepturilor omului, a prevederilor legislației naționale și regulamentelor interne.	Prezența fenomenului impunității colaboratorilor, neexaminarea plenară a cererilor victimelor, rata scăzută a persoanelor condamnate la termenul de privațiune reală pentru aplicarea relelor tratamente.

În altă ordine de idei, menționăm că cercetătorii Richard Carver și Lisa Handley [1] clasifică toate măsurile de prevenire a torturii în patru grupuri mari: 1) garanții procesuale și instituționale privind neaplicarea torturii; 2) tragerea la răspunderea penală a făptuitorilor și lupta cu fenomenul impunității; 3) crearea mecanismului de monitorizare a locurilor de detenție; 4) crearea mecanismului, care examinează plângeri privind aplicarea relelor tratamente. Dintre cele patru grupuri de măsuri preventive, doctrinarii poziționează ca cel mai important grup garanțiile pentru prevenirea torturii, care se aplică din primele ore și zile după privare de libertate, în special notificarea promptă a familiei persoanei deținute, informarea deținutului despre

drepturile de care acesta dispune în custodia statului, dreptul la un avocat și examinarea medicală la scurt timp după privare de libertate. Imediat și în primele ore după reținerea sau arestarea persoanei riscul de maltratare este cel mai ridicat, ceea ce subliniază importanța garanțiilor aplicate la aceste etape. Deși există unele suprapuneri cu măsurile de protecție derivate prin conceptul procesului echitabil, care se regăsesc, de exemplu, în articolele 9 și 14 din Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice [4] și articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, aceste mecanisme tind să fie mai puțin protejate în dreptul internațional [1].

Garanțiile au o importanță fundamentale pornind de la următoarele funcții:

1. Funcție psihologică. Garanții permit menținerea legăturii psihologice a persoanei private de libertate cu lumea exterioară, ceea ce determină spargerea izolării persoanei, prezența posibilității comunicării despre încălcările, care au avut loc și prevenirea depunerii declarațiilor auto-incriminatoare sub presiunea colaboratorilor organelor de drept.
2. Funcție medicală. Examinarea medicală permite depistarea urmelor aplicării forței fizice, a mijloacelor speciale sau a relelor tratamente la reținerea persoanei, care urmează să fie documentate de către personalul medical. În plus, în cazul prezenței vătămărilor corporale, victimei urmează să-i fie acordat ajutor medical.
3. Funcție juridică. Acordarea accesului la serviciile de asistență juridică, înregistrarea detenției în registru și înregistrarea proceselor de interogare permite, pe de o parte, informarea persoanei arestate despre drepturile, învinuirea înaintată, elaborarea liniei de apărare, iar, pe de altă parte, determină posibilitatea identificării colaboratorilor, care au lucrat cu persoana privată de libertate în cazul în care aplicarea relelor tratamente a avut loc. Înregistrarea audio și video a procesului de interogare disciplinează colaboratorii organelor de drept, care sunt tentați să respecte în tocmai prevederile legislației, cunoscând că toate acțiunile acestora sunt filmate.

Al doilea grup de măsuri se referă la efectuarea urmăririi penale eficiente în cazurile aplicării relelor tratamente de către colaboratorii organelor de drept și alte persoane, care aplică tortura. Obligație de criminalizare a torturii reiese din prevederile UNCAT [5] și vizează incriminarea torturii și tragerea la răspundere penală a făptuitorilor. Articolul 2 alin. (1) din Convenție menționează expres că scopul general al tratatului este prevenirea torturii. Adică, incriminarea și investigarea eficientă a actelor de aplicare a torturii și urmărirea penală sau extrădarea presupușilor făptuitori are ca scop prevenirea incidenței ulterioare a relelor tratamente [1].

Realizarea practică a acestor măsuri se manifestă, dar nu se limitează la: înregistrarea și investigarea plângerilor de aplicare a torturii, tragerea la răspundere penală a făptuitorilor, aplicarea unei condamnări la privațiune de libertate reală neaplicarea instituțiilor juridice precum amnistie și grațiere fața de făptuitori, adoptarea conceptului jurisdicției universale și tragerea la răspundere penală a făptuitorului, indiferent de statul, în care acesta a comis relele tratamente, garantarea respectării drepturilor victimelor în cadrul procesului penal și acordarea despăgubirilor echitabile acestora. Eficiența procesului de investigare a infracțiunilor de tortură poate fi determinată prin compararea ratelor de condamnare pentru comiterea relelor tratamente cu cele prezente la comiterea unor altor infracțiuni grave [1]. Menționăm că, de regulă, ratele de condamnare a colaboratorilor sunt mult mai joase decât ratele de condamnare a făptuitorilor în cazul comiterii altor tipuri de infracțiuni grave. În plus, se constată o diferență majoră între numărul de plângeri înregistrate la organele de drept, în care este invocată aplicarea torturii, tratamentului inuman și degradant și numărul de procese penale pornite pentru investigarea acestor plângeri. Această stare de fapt, împreună cu prezența fenomenului impunității colaboratorilor organelor de drept determină importanța crucială a eficienței activității sistemului de justiție penală în lupta cu aplicarea relelor tratamente în custodia statului și a obligațiilor pozitive a autorităților în domeniul combaterii torturii.

Un alt grup de măsuri se axează pe monitorizarea locurilor de detenție, intervievarea deținuților în cadrul monitorizării și verificarea faptului că fața de membrii organului de monitorizare sau deținuți, care discută cu ei nu sunt aplicate sancțiuni. OPCAT exemplifică rolul organismelor de monitorizare în prevenirea torturii, fiind impusă obligația statelor părți să instituie propriul mecanism național preventiv pentru a colabora și a lucra împreună cu Subcomitetul ONU pentru Prevenirea Torturii, ambele având competențe

de a vizita locuri privative de libertate. Pe bază a aceluiași principiu de creare a unui sistem de vizitare a locurilor privative de libertate a fost instituit Comitetul European pentru Prevenire Torturii, acesta fiind un organ regional la nivelul Consiliului Europei, introdus prin ratificarea Convenției Europene privind Prevenirea Torturii [1]. Eficiența mecanismelor de monitorizare a locurilor de detenție se manifestă prin evidențierea potențialelor încălcări, limitări ale drepturilor persoanelor deținute și adresarea unor recomandări autorităților pentru remedierea acestora.

În pofida importanței mecanismelor de monitorizare, în special al MNPT, înființat cu respectarea principiilor fundamentale, printre care independența instituțională, funcțională, financiară, imparțialitate, competență, protecția persoanelor, care colaborează cu membrii organului, acordarea accesului nerestricționat la locurile de detenție, celule, condamnați și documentație, acestea deseori rămân ineficiente din cauza lipsei de colaborare din partea autorităților naționale și neexecutării depline a recomandărilor. În acest caz, se constată fie invocarea de către autorități a cauzelor, care nu permit realizarea recomandărilor organelor de monitorizare a locurilor de detenție, precum lipsa mijloacelor financiare, a personalului instruit, a mecanismului intern dezvoltat, fie introducerea modificărilor în legislație, fără ca acestea să fie realizate în practică.

Prin urmare, fără colaborare reală a autorităților cu membrii comitetelor de monitorizare, deschiderea, adoptarea atitudinii proactive, înțelegerea importanței asigurării plenare a drepturilor persoanelor private de libertate este imposibilă garantarea plenară a drepturilor persoanelor în detenție și eliminarea factorilor de risc prezente în sistemul penitenciar. În acest caz, eficiența mecanismelor de monitorizare și impactul real al activității acestora asupra respectării drepturilor deținuților se află în strânsă legătură cu atitudinea autorităților fața de recomandările adresate și implementarea acțiunilor concrete pentru realizarea practică a acestora.

Ca măsură de prevenire a relelor tratamente mai poate servi și instituirea organului care examinează plângeri. Organismele, care investighează plângeri de aplicare a torturii sunt văzute de mulți ca un alt mecanism important de prevenire a relelor tratamente [6]. Mecanismele independente de investigare a plângerilor reprezintă organe distincte de cele de urmărire penală, care se axează pe examinarea plângerilor victimelor de aplicarea torturii, tratamentului inuman și degradant. De regulă, acestea sunt instituite în cadrul Oficiului Ombudsmanului sau instituțiilor naționale pentru protecția drepturilor omului [1]. Eficiența acestor organe a fost apreciată de către cercetătorii Richard Carver și Lisa Handley ca fiind una redusă în comparație cu cele judiciare și procesual-penale investite cu funcția investigării plângerilor de aplicare a torturii [1]. Cu toate acestea, mecanismele de examinare a plângerilor de aplicare a relelor tratamente pot fi eficiente în cazul prezenței fenomenului impunității colaboratorilor organelor de drept. Concluziile instituției specializate în domeniul dreptului omului, pe de o parte, pot atrage atenția autorităților la problemele existente, iar, pe de altă parte, pot proteja direct victimele relelor tratamente și preveni persecutarea acestora.

În plus, existența mecanismelor respective permite examinarea pretinselor încălcări din perspectiva drepturilor omului, ci nu a justiției penală. Înțelegerea comună pentru colaboratorii organelor de drept a noțiunilor de „tortură”, „tratament inuman”, „tratament degradant” ca componență de infracțiune diferă de la definirea acestor concepte de către apărătorii drepturilor omului. Mecanismul de adresare a plângerilor în cadrul Oficiului Avocatului Poporului este eficient în special în cazul, în care organele de drept nu califică faptele invocate în plângere ca fiind componență de infracțiune de tortură, tratament inuman și degradat. Abordarea prin perspectiva drepturilor omului permite constatarea încălcării standardelor universale, regionale și naționale în domeniu și aduce satisfacția morală a victimei, încălcarea drepturilor căreia este recunoscută. În aceeași ordine de idei, recepționarea plângerilor, în care sunt invocate încălcări similare permite identificarea problemelor sistemice, a riscurilor și grupurilor de persoane deosebit de vulnerabile în sistemul de detenție, care pot fi examinate și analizate în cadrul vizitelor de monitorizare a MNPT în locuri de detenție. Prin urmare, considerăm că existența organelor cu atribuții în examinarea plângerilor privind aplicarea relelor tratamente în cadrul organelor naționale de apărare a drepturilor omului este perfect justificată, acestea având rolul propriu în prevenirea relelor tratamente.

În cadrul strategiei pentru revenirea torturii, APT menționa necesitatea adoptării unei abordări integrante, axate pe trei elemente interdependente: 1) crearea unui cadru legal, care interzice tortura; 2) implementarea eficientă a acestui cadru juridic; 3) introducerea mecanismelor de monitorizare a cadrului legal și a

implementării acestuia [3]. Crearea unui cadrul legal, care interzice torturi include ratificarea tratatelor internaționale, interzicerea și criminalizarea torturii și garanții privind neaplicarea torturii. Implementarea eficientă a cadrului legal se axează pe garanții procesuale, instruirea colaboratorilor și lupta cu impunitate. În final, pentru garantarea implementării eficiente a interdicției relelor tratamente se instituție mecanisme de control (organele internaționale în domeniul drepturilor omului și mecanismul național preventiv), care efectuează vizitele la locurile de detenție și organizează campanii de sensibilizare a populației.

Specificul acestei abordări se manifestă prin sublinierea interdependenței măsurilor adoptate de către stat și a multitudinii de obligații pozitive, care urmează să fie realizate pentru garantarea eficientă a drepturilor persoanelor deținute. În abordarea elaborată de APT este subliniată importanța de bază a criminalizării torturii la nivel național și a ratificării tratatelor în domeniul criminalizării și prevenirii torturii, ceea ce constituie prima etapă în combaterea relelor tratamente. Fără realizarea acestei etape este imposibilă trecerea la etapa implementării cadrului legal.

Următoare etapă se axează pe aspectele practice a realizării interdicției maltratărilor și se manifestă prin lupta cu impunitatea colaboratorilor organelor de drept și eficientizarea investigării plângerilor de aplicare a relelor tratamente, inclusiv prin instruirea procurorilor în adminitrarea dosarelor privind aplicarea torturii, tratamentului inuman și degradant. Această etapă include în sine și instruirea colaboratorilor organelor de drept, care asigură paza și securitatea persoanelor deținute în instituții de detenție în aspectele, care se referă la aplicarea forței fizice și a mijloacelor speciale, gestionarea non-violentă a conflictelor, pentru a diminua riscul de aplicare a relelor tratamente.

Ca ultima etapă a abordării preventive este poziționată crearea mecanismelor de control, care, prin efectuarea vicitelor la locurile de detenței, ideintifică riscuri de aplicare a relelor tratamente și încălcările sistemice a drepturilor omului, care trebuie să fie eliminate de către autoritățile naționale pentru garantarea exercitării drepturilor fundamentale în locurile de detenței. În plus, este importantă organizarea companiilor de sensibilizare a populației în domeniul garantării drepturilor deținuților, pentru a depăși atitudinea negativă a cercurilor largi ale populației fața de aceasta categorie de persoane.

Concluzii

Activitatea generală de prevenire a torturii reprezintă un pilon fundamental în asigurarea efectivă a dreptului la libertate și siguranță în detenție. Analiza conceptului de prevenire a torturii și a formelor sale – directă și indirectă – evidențiază faptul că protecția împotriva torturii nu este doar o reacție post-factum la încălcări grave, ci un mecanism proactiv, cu vocație sistemică, menit să consolideze statul de drept și să garanteze demnitatea umană a persoanelor în custodia statului.

Măsurile de prevenire a torturii, precum garanțiile procesuale și instituționale, combaterea impunității prin tragerea la răspundere penală a făptuitorilor, instituirea mecanismelor independente de monitorizare a locurilor de detenție și crearea unor mecanisme eficiente de examinare a plângerilor, demonstrează că prevenția torturii contribuie direct la reducerea riscurilor de abuz, comportanemt arbitrar al colaboratorilor și aplicarea tratamentelor inumane și degradante în sistem penitenciar.

În acest sens, activitatea generală de prevenire a torturii acționează ca un mecanism transversal de protecție: ea consolidează cadrul legal și instituțional, asigură supravegherea și transparența practicilor privative de libertate și, nu în ultimul rând, întărește încrederea publică în capacitatea statului de a respecta și proteja drepturile fundamentale, inclusiv în cele mai restrictive circumstanțe. Astfel, prevenirea torturii devine nu doar o obligație internațională și constituțională, ci și o garanție indispensabilă a respectării dreptului la libertate și siguranță pentru toate persoanele aflate în custodia statului.

Importanța prevenirii torturii pentru asigurarea realizării plenare a dreptului la libertate și siguranța persoanelor în custodia statului se manifestă prin faptul că o reținere arbitrară, nerespectarea condițiilor legale sau extinderea nejustificată a termenelor reținerii sau a arestării creează premise de vulnerabilitate și expunere la tratamente inumane sau degradante, în special în lipsa unui cadru procesual riguros. În același timp, neprezentarea promptă a persoanei reținute în fața unei autorități judiciare independente nu doar încalcă dreptul la libertate și siguranța, ci slăbește și controlul efectiv asupra tratamentului aplicat în primele ore sau zile după privarea persoanei de libertate, perioade considerate critice în contextul riscului aplicării tor-

turii sau relelor tratamente. Trebuie să subliniem faptul că posibilitatea reală a persoanei private de libertate de a contesta legalitatea detenției contribuie decisiv la prevenirea torturii. Un sistem eficient de control judiciar nu doar garantează libertatea individuală, ci și descurajează eventualele abuzuri din partea autorităților. Prin urmare, prevenirea torturii nu poate fi redusă la monitorizarea tratamentului, aplicat fața de persoanele în custodia stautlui, ci presupune crearea unui cadru legal coerent, în care dreptul la libertate și siguranță este protejat prin norme clare, termene precise, acces la justiție și căi de atac eficiente. Orice deficiență la nivelul garanțiilor procesuale poate determina abuzul de putere și riscului de aplicare a relelor tratamente.

Referinţe bibliografice:

1. Richard Carver and Lisa Handley. *Effective torture prevention Research handbook on torture: Legal and medical perspectives on prohibition and prevention* [ISBN: 9781788113953] / edited by Malcolm D. Evans and Jens Modvig (Edward Elgar, 2020).
2. Беккария Ч., *О преступлениях и наказаниях*, Москва, a.1939, p.393.
3. Preventing Torture An Operational Guide for National Human Rights Institutions APF, APT and OHCHR May 2010 p. 2 Online: Preventing Torture: An Operational Guide for National Human Rights Institutions (ohchr.org)
4. Pact International Nr. 31 din 16-12-1966 cu privire la Drepturile Civile și Politice Publicat: 30-12-1998 în Tratate Internationale Nr. 1, art. 31 adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966. Intrat în vigoare la 23 martie 1967, cf. art. 49, pentru dispozi – 113 țiile cu excepția celor de la art. 41; la 28 martie pentru dispozițiile de la art. 41 Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115567&lang=ro
5. Convenţie Nr. 130 din 10-12-1984 Convenţia Împotriva Torturii și Altor Pedepse ori Tratamente cu Cruzime, Inumane sau Degradante* Publicat: 30-12-1998 în Tratate Internationale Nr. 1 art. 130 *Adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea generală a națiunilor Unite prin Rezoluția 39/46 din 10 decembrie 1984. Intrată în vigoare la 26 iunie 1987 conform dispozițiilor art. 27 (1).
6. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CPT Standards, CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2015

N. B.: *Articolul este elaborat în cadrul subprogramului de cercetare: 01.05.01 Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.*

Date despre autor:
Veronica CHEPTENE**,** Cercetător științific, Drd., Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0003-0762-5049
E-mail: veronicapozneacova@gmail.com

Prezentat: 01.09.2025